

STATSMINISTEREN

Oslo, 1. september 2023

Kontroll- og konstitusjonskomiteén
Stortinget
0026 Oslo

Spørsmål om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsregelverk mv.

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev 10. august 2023. Komiteens spørsmål gjengis og besvares fortløpende nedenfor. Jeg har bedt statsråder i alle departementer om å sende supplerende svar på spørsmålene 1, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 og 13. I de departementer som ledes av to statsråder, er det statsråden som også er departementssjef som svarer. I tillegg har jeg bedt justis- og beredskapsministeren om å besvare spørsmål 3 og forsvarsministeren om å besvare spørsmål 16.

Komiteén oppgir at den vil foreta en gjennomgang av rutiner i alle departementene knyttet til håndtering av habilitetsregelverket, og at komiteén på denne bakgrunn har behov for informasjon om den overordnede praktiseringen av regelverket. Jeg vil som følge av komiteéns anmodning gi enkelte innledende kommentarer om habilitetsreglens formål og innretning.

Habilitetsreglene setter skranker for hvem som kan forberede, behandle og treffe avgjørelse i saker. Habilitetsreglene i forvaltningsloven har et bredt virkeområde. Reglene skal blant annet tilrettelegge for riktige og formålstjenlige avgjørelser, og de skal bidra til å bygge og opprettholde tillit til at forvaltningen treffer sine avgjørelser på saklig og uhildet grunnlag.

Alle mennesker har en rekke relasjoner og andre tilknytninger i sine liv som kan lede til inhabilitet. Slike tilknytninger utvikles og endres hele tiden, og det er derfor bare den enkelte selv som kan ha oversikt over disse. Habilitetsreglene i forvaltningsloven legger i tråd med dette opp til at det er den enkelte selv som må være oppmerksom på og vurdere egen habilitet.

Habilitet skal alltid vurderes konkret med utgangspunkt i den saken som skal behandles. I mitt brev 20. juli nevnte jeg som eksempel at en venns relasjon kan innebære inhabilitet i vennens byggesak, men ikke nødvendigvis ved behandling av en utslippstillatelse til selskapet der vennen er ansatt.

Forvaltningsloven fastsetter ingen særskilte formkrav til habilitetsvurderinger, det er for eksempel ikke krav om at habilitetsvurderinger registreres eller at vurderingene skjer skriftlig. Forvaltningslovutvalget har heller ikke foreslått at det innføres denne type krav, se NOU

2019:5 punkt 16.9.1. Dette er det gode grunner til. Det kan gå raskt og formløst å konstatere at man ikke er inhabil overfor en tidligere nabo, og det kan gå like raskt å konstatere at man er inhabil overfor sin beste venn. I andre tilfeller kan det være behov for en muntlig drøftelse med en annen, og i atter andre tilfeller kan det være behov for å be om bistand til en skriftlig vurdering av habilitetsspørsmålet.

Det vil aldri være mulig å lage en uttømmende oversikt over mulige habilitetstilfeller, verken for politikere eller ansatte i forvaltningen. Virkeligheten er omskiftelig, og inhabilitetsforhold kan endre seg raskt. Nye bindinger og interesser kan oppstå og gamle lojaliteter kan svekkes over tid. For å være til nytte vil en slik oversikt derfor måtte oppdateres løpende, og selv ikke da vil man kunne legge til grunn at en slik liste vil fange opp alle habilitetsspørsmål eller foregripe alle sakstyper som kan dukke opp. En registreringsordning vil også kunne skape falsk trygghet, gi mer uklare ansvarsforhold og medføre risiko for at den enkelte oppfatter rapporteringen som en ansvarsavgivelse til den som registrerer opplysningene, jf. også mitt svar på spørsmål 8 i brev 20. juli i år.

Habilitet kan og må derfor vurderes løpende og i takt med hvilke saker som tilflyter den enkelte.

Av Håndbok for politisk ledelse punkt 4.3 følger det at:

«Hvis noen i politisk ledelse er i tvil om egen habilitet, eller ønsker embetsverkets bistand til å vurdere habiliteten, skal vedkommende gi de opplysningene embetsverket trenger for å kunne vurdere habilitetsspørsmålet. Når det er tvil om en statsråd er habil, kan embetsverket be Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet vurdere habilitetsspørsmålet».

I lys av habilitetsreglenes formål og innretning mener jeg opplæring, veiledning og løpende rådgivning er det viktigste og mest effektive verktøyet vi har for å redusere risikoen for brudd på habilitetsregelverket. Jeg vil derfor gjenta at det viktigste vi gjør er å sette statsrådene i stand til å foreta egne vurderinger og til å be om bistand ved behov. Opplæringsrutiner, retningslinjer og rådgivning om rettsregler og retningslinjer som skal sikre tillit, videreutvikles jevnlig. Dette er et arbeid regjeringen forfølger fortløpende. Når det oppdages brudd på regler, er det riktig og viktig å stille spørsmål, både ved reglenes innretning, og ved tiltakene som skal redusere risikoen for brudd. Det har også vært tilfelle i etterkant av de feil som har vært avdekket denne sommeren. Samtidig vil vi aldri kunne forsikre oss fullt og helt mot feil.

Svar på komitéens spørsmål:

1. *Komiteen ber om at Statsministerens kontor på vegne av samtlige departementer informerer komiteen om departementenes respektive rutiner for praktiseringen av habilitetsreglene.*

Spørsmålet er generelt formulert, men jeg anser ut fra konteksten at det etterspørres praktisering av habilitetsregler for politisk ledelse.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

For statsrådene må det sondres mellom inhabilitet som oppstår i rollen som departementssjef og inhabilitet som oppstår i egenskap av regjeringsmedlem og på andre statsråders saksområder. Inhabilitetsvurderingen vil være den samme, men de praktiske konsekvensene av inhabilitet er ulike. Om en statsråd er inhabil i en sak innenfor eget ansvarsområde, må det oppnevnes en settestatsråd som kan ta beslutninger og eventuelt fremme saken til behandling i regjering eller statsråd. Om en statsråd er inhabil i egenskap av regjeringsmedlem – altså i en sak som en annen statsråd fremmer til behandling i regjering eller statsråd – er det ikke behov for settestatsråd. Vedkommende statsråd avstår fra å delta under behandlingen av saken. Det er gitt veiledning til håndteringen av en statsråds inhabilitet i retningslinjene «Om Kongen i statsråd» punkt 11.3 og i «Om r-konferanser» punkt 7.3.

I mitt brev 20. juli, siterte jeg omtalen i Håndbok for politisk ledelse om at en ikke kan avstå fra å forberede, behandle eller fatte en avgjørelse i en sak dersom det ikke er reelle grunner til det, det vil si i tilfeller der det ikke foreligger noen rettslig inhabilitet eller man er nær grensen for inhabilitet. Dette utgangspunktet kan nyanseres ved habilitetsspørsmål som oppstår for statsrådene i egenskap av å være regjeringsmedlem: Om en statsråd er i tvil om egen habilitet i en sak som fremmes av en annen statsråd, kan en pragmatisk løsning være å avstå av forsiktighetsgrunner, siden statsrådet uansett vil være beslutningsdyktig, jf. Grunnloven § 27. På den annen side må man sørge for at man ikke med en slik pragmatisk tilnærming setter terskelen for inhabilitet lavere enn det er rettslig grunnlag for.

Selv om avståelse fra å delta i regjeringskonferanser eller statsråd ikke krever den samme formaliserte prosessen som oppnevning av settestatsråd, vil jeg i høst vurdere behovet for rutiner som gir bedre notoritet også i denne type situasjoner.

Hva gjelder praktiseringen av habilitetsreglene ved Statsministerens kontor, viser jeg til redegjørelsen for opplæringen om habilitet som blir gitt til statsråder, jf. svar på spørsmål 1 i mitt brev 20. juli 2023.

Statsministerens kontor har en koordinerende rolle i regjeringsapparatet og i liten grad egne forvaltningsoppgaver. For meg og min stab vil habilitetsspørsmål derfor primært oppstå i forbindelse med saker som fremmes av de øvrige regjeringsmedlemmene til behandling i regjering eller statsråd.

Ved tiltredelse hadde jeg en samtale med regjeringsråden ved Statsministerens kontor, herunder om habilitetsreglene og potensielle interessekonflikter. Øvrige medlemmer av politisk ledelse ved Statsministerens kontor får ved tiltredelse eller kort tid etter tiltredelse en innføring i rettsregler og retningslinjer som skal sikre tillit. Habilitetsreglene er en sentral del av denne innføringen. Håndbok for politisk ledelse blir utdelt, med en klar oppfordring om å sette seg godt inn i innholdet.

Alle i politisk ledelse ved Statsministerens kontor får gjennom tjenesten jevnlige påminnelser om habilitetsreglene. Utover dette har Statsministerens kontor ingen generell, skriftlig rutine om praktiseringen av habilitetsreglene, utover det som følger av Håndbok for politisk ledelse.

Redegjørelsene fra departementene viser at samtlige har en praksis for opplæring og innledende samtaler mellom embetsverk og politisk ledelse. Disse innledende samtalene er av stor betydning. For å sikre at alle er innom de mest sentrale temaene i forbindelse med tiltredelsen, vil jeg igangsette et arbeid med å fastsette felles føringer for innledende samtaler mellom embetsverk og politisk ledelse i alle departementer. Samtidig må det tas høyde for særeghetene i saksområdene til det enkelte departement.

I tillegg vil jeg legge opp til at det med jevne mellomrom sendes en skriftlig påminnelse og orientering om det som eventuelt er nytt på relevante rettsområder, og at det med jevne mellomrom settes av tid på regjeringens møter til en forberedt presentasjon av et utvalg rettsregler og retningslinjer som skal sikre tillit.

2. *Komiteen ber Statsministerens kontor klargjøre hvilken status de relevante delene av Håndbok for politisk ledelse har som opplæring i habilitetsvurderinger, samt hvem som har ansvar for utarbeidelse av håndboken og opplæring i den.*

Håndbok for politisk ledelse gir oversikt over og veiledning til sentrale rettsregler og retningslinjer som skal sikre tillit. Håndboken utgis og oppdateres av Statsministerens kontor. Ved behov bes det om bistand fra relevante fagdepartementer. For eksempel kan det være aktuelt at Justis- og beredskapsdepartementet bidrar ved omtale av forvaltningsloven eller sikkerhetsloven.

Ved tiltredelse får alle i politisk ledelse både en fysisk kopi av og en lenke til www.regjeringen.no der den til enhver tid gjeldende versjonen av Håndbok for politisk ledelse ligger tilgjengelig. Håndboken presenteres også på opplæringsdagen for nye statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere, omtalt i mitt brev 20. juli 2023.

Jeg har tidligere omtalt Håndbok for politisk ledelse som «pensum» for statsrådene og jeg forventer at alle i politisk ledelse i departementene ved tiltredelse gjør seg kjent med innholdet i håndboken. I regjeringens løpende arbeid gjøres det regelmessig henvisning til håndbokens ulike bestemmelser.

I håndboken kapittel 4 gis det oversikt over og veiledning til rettsregler og retningslinjer som skal sikre tillit, herunder om habilitetsreglene i forvaltningsloven i punkt 4.3. Disse delene av håndboken utgjør en viktig del av opplæringen i habilitetsreglene og et godt utgangspunkt til støtte for konkrete habilitetsvurderinger. I punkt 4.3 fjerde og femte avsnitt heter det at:

Forvaltningsloven § 6 annet ledd slår fast at en kan være inhabil dersom det foreligger «andre særegne forhold ... som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet». Om det foreligger slike særegne forhold, skal vurderes konkret ut fra omstendighetene i saken som skal behandles. Spørsmålet er om ens tilknytning til saken er av en slik art, og så nær og sterk, at den kan gi grunn til å anta at noen vil kunne bli særbehandlet – positivt eller negativt. En må også vurdere om det utad vil fremstå som om det er fare for en slik særbehandling, da det vil svekke tilliten til avgjørelsen. Følgende typetilfeller gir grunn til å vurdere habilitet (listen er ikke uttømmende):

- *Tidligere befatning med saken i annen egenskap, for eksempel hos en tidligere arbeidsgiver.*

- *Egne eller nærstående økonomiske interesser i utfallet av en sak, eksempelvis som følge av eierskap til aksjer.*
- *Egne eller nærstående bindinger til private virksomheter og organisasjoner, for eksempel tidligere eller fremtidige ansettelsesforhold.*
- *Nært personlig vennskap eller sterkt motsetningsforhold til personer som kan ha en interesse i utfallet av en sak, også der personene ikke er å anse som part i den aktuelle saken. Vanlig, godt bekjentskap, samarbeid og profesjonelle forhold er gjennomgående ikke nok til at en anses som inhabil.*
- *Forhåndsstandpunkt i en klagesak. Lovavdelingen har uttrykt at inhabilitet kan tenkes «der tjenestemannen før klagesaksbehandlingen har inntatt et så klart og uforbeholdent standpunkt til vedtaket i underinstansen at det kan reises berettiget tvil ved om klagen vil underkastes en reell og uavhengig behandling», se JDLOV-2003-759. Lovavdelingen har også uttrykt at det skal «svært mye til før en statsråds engasjement i en sak til fordel for et bestemt standpunkt, basert på et bestemt politisk syn eller bestemte politiske avveininger, kan føre til at han blir inhabil så lenge det ikke er grunn til å tro at dette også er utslag av en personlig særinteresse i saken», se JDLOV- 2012-3386.*

Håndboken vil aldri kunne gi en uttømmende oversikt over situasjoner der en statsråd kan være inhabil.

Som nevnt mener jeg det viktigste arbeidet regjeringen og departementene gjør for å redusere risikoen for brudd på habilitetsreglene, er å sette statsråden i stand til å foreta egne vurdering og i stand til å vite når det er behov for å be om bistand. Veiledningen i håndboken sammen med løpende veiledning og rådgivning gir en god og dynamisk tilnærming til habilitetsspørsmål og konkrete habilitetsvurderinger. Både håndboken og andre retningslinjer og rutiner oppdateres og utvikles i takt med både regelverksutvikling og at det avdekkes muligheter for forbedringer.

3. Komiteen ber regjeringen redegjøre for hvorvidt det planlegges for endringer i enten regelverket for habilitet eller regjeringens praktisering av nevnte regelverk.

Spørsmålet er oversendt justis- og beredskapsministeren som ansvarlig statsråd for forvaltningsloven, og det vises til hennes svar knyttet til regelverket.

Hva gjelder praktiseringen, viser jeg til de tiltakene som er nevnt under spørsmål 1. Oppsummert er disse:

- Vurdere behovet for rutiner som gir bedre notoritet når en statsråd avstår fra behandling i regjeringskonferanser eller statsråd.
- Felles føringer for innledende samtaler mellom embetsverk og politisk ledelse i alle departementer.
- Jevnlige påminnelser og gjennomgang av aktuelt regelverk.

I tillegg har jeg denne uken revidert retningslinjene i Håndbok for politisk ledelse om eierskap, kjøp og salg av aksjer og andre finansielle instrumenter, se omtale under spørsmål 15.

4. *Komiteen ber regjeringen redegjøre for eventuelle politisk iverksatte rutiner for å ivareta habilitetsregelverket, utover det som er påkrevd utover det formelle regelverket som enhver regjering skal forholde seg til. Dette kan være alt fra interne retningslinjer til rolleansvar for oppfølging av den enkelte statsråd.*

Ivaretagelse av habilitet er et løpende og pågående arbeid. Det viktigste vi gjør er å sette statsrådene i stand til å foreta egne vurderinger og til å be om bistand ved behov. Som redegjort for i mitt brev 20. juli, får regjeringsmedlemmene av meg jevnlig påminnelser om habilitetsreglene, f.eks. i forberedende statsråd eller andre fora der oppnevninger er tema.

I lys av sakene denne våren og sommeren, har det vært naturlig å sette temaet på dagsorden i felles møter i regjeringen, samt å kartlegge og vurdere endringer i rutiner og praksis, se spørsmål 3. Som nevnt er arbeidet med videreutvikling og forbedring av opplæringsrutiner, retningslinjer og rådgivning et arbeid man aldri kan anse seg ferdig med.

5. *Komiteen understreker at Stortinget har vedtatt i lov at det er hver tjenesteperson som har ansvaret for egen habilitet. Har departementene rutiner for å gjennomgå egne budsjetter og andre relevante sakporteføljer for å fange opp saksbehandling som kan bli berørt når en ny statsråd har hatt innledende samtaler med departementsråden og gått igjennom mulige habilitetsutfordringer? Det bes videre om en konkret redegjørelse for hvilke rutiner Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet har for slik oppfølging av innledende samtalen med ny statsråd.*

Jeg forstår spørsmålet slik at det bes om redegjørelser for hvordan departementene følger opp saksbehandlingen når et mulig habilitetsspørsmål må følges opp, for eksempel etter den innledende samtalen med departementsråd. Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

For fullstendighetens skyld, nevner jeg at ingen i politisk ledelse kan beholde eller ta på seg betalte eller ubetalte bierverv, bistillinger e.l. uten skriftlig samtykke, se Håndbok for politisk ledelse punkt 6.2. Disse retningslinjene ble ytterligere klargjort og presisert 30. august 2023.

Hvis jeg blir kjent med en sak der jeg kan være inhabil, vil jeg først gjøre en egen vurdering av spørsmålet. Om det oppstår tvil, vil jeg rådføre meg med mitt embetsverk og eventuelt innhente en vurdering fra Lovavdelingen. Som leder av regjeringen anser jeg det særlig viktig at man kan ha full tillit til min upartiskhet, og jeg har derfor en noe lavere terskel for å be om Lovavdelingens vurdering.

Hvis det identifiseres en sak der jeg er inhabil, vil dette bli formidlet til relevante saksbehandlere og politisk stab på kontoret, samt til det aktuelle departementet. Jeg vil i så fall ikke delta i noen deler av behandlingen av den aktuelle saken, hverken i forberedende møter, dokumenthåndtering eller på andre måter. Embetsverket ved Statsministerens kontor vil sørge for at jeg ikke mottar saksdokumenter om saken, og jeg deltar ikke ved eventuell behandling av saken i regjering, statsråd eller andre møter.

Samme ordning praktiseres dersom det identifiseres saker der en statssekretær eller politisk rådgiver er inhabil.

6. *Det vises til statsministeren svarbrev av 20. juli 2023 på spørsmål nr. 6 der komiteen ber statsministeren redegjøre for gjeldende føringer ved tilfeller der det er blitt stilt spørsmål ved politiske koblinger i forbindelse med oppnevninger. Komiteen har flere ganger tidligere gjennomført undersøkelser om oppnevninger hvor det har blitt stilt spørsmål ved politiske koblinger, eksempelvis partipolitiske relasjoner eller oppnevninger av medlemmer i sittende regjeringer, og viser til eksemplene i Innst. 621 S (2020-2021). Komiteen ber regjeringen redegjøre for gjeldende føringer ved slike tilfeller eller hvis slike tilfeller skulle oppstå.*

Jeg viser til mitt brev 20. juli 2023 der jeg som svar på spørsmål 6 skriver at jeg ikke har gitt nye føringer for oppnevninger, utnevninger mv. ut over at partene i arbeidslivet skal være representert i relevante regjeringsutvalg, og ellers til at alminnelige saksbehandlingsregler, regler om kvalifikasjonskrav mv. gjelder.

7. *Komiteen ber om at Statsministerens kontor samler inn og oversender en oversikt over eventuelle endringer i departementenes rutiner for 2017 til i dag for å ivareta habilitetsreglene.*

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

Hva gjelder Statsministerens kontors rutiner, viser jeg til spørsmål 1 og 5. Vi ser nå på de forbedringspunkter som er oppsummert under spørsmål 3.

Håndbok for politisk ledelse ble revidert våren 2021, herunder ble omtalen av habilitetsreglene oppdatert. Ved revisjonen ble innholdet oppdatert, blant annet i lys av anbefalinger fra Europarådets antikorrupsjonsorgan (GRECO) i deres femte evalueringsrunde.

Den 30. august 2023 ble det innført nye og skjerpede retningslinjer for regjeringsspolitikerens eierskap, kjøp og salg av aksjer og andre finansielle instrumenter, se omtale under spørsmål 15.

Komiteen viser til regjeringens pressemelding 20. juli 2023 der det fremkom at kunnskapsminister Brenna hadde håndtert spørsmålet om egen habilitet feil, regjeringens pressemelding 23. juni om at Trettebergstuen går av sin kultur- og likestillingsminister fordi hun har gjort flere svært alvorlig feil knyttet til habilitet, og pressemelding 21. juli om at Borten Moe går av som forsknings- og høyere utdanningsminister for det han har gjort alvorlig feil knyttet til habilitet. Komiteen har følgende spørsmål oppfølgingsspørsmål om enkeltsaker i regjeringens Støre.

8. *Komiteen ber om en fullstendig liste over beslutninger som statsråder har fattet eller deltatt i, hvor det i ettertid er avdekket inhabilitet.*

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

I tillegg nevner jeg at daværende forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe deltok i behandlingen da Kongen i statsråd den 4. mars 2022 vedtok utdeling av utvinningstillatelser for petroleum på den norske kontinentalsokkelen under tildeling av forhåndsdefinerte områder i 2021. Saken ble fremmet av Olje- og energidepartementet.

Borten Moe hadde ikke deltatt i forberedende statsråd og ble derfor først oppmerksom på saken da den ble fremlagt på Slottet. Han varslet statsrådssekretæren umiddelbart etter statsrådsmøtet var avsluttet. Vurderingen i etterkant var at Borten Moes inhabilitet ikke kunne ha påvirket utfallet av saken, jf. forvaltningsloven § 41 og at det aktuelle vedtaket derfor var gyldig. For ordens skyld ble imidlertid saken behandlet på nytt i det påfølgende statsrådsmøtet 11. mars 2022.

For øvrig har ikke Statsministerens kontor vært involvert i konkrete saker hvor det i ettertid er avdekket inhabilitet. Jeg er heller ikke kjent med at jeg har vært inhabil i saker jeg har behandlet som medlem av regjeringen.

9. Komiteen viser til svar på spørsmål 4 i statsministerens svarbrev til kontroll og konstitusjonskomiteen datert 20. juli 2023. Komiteen ber om å få en oversikt over alle skriftlige habilitetsvurderinger som er foretatt i regjeringen fra den tiltrådte til dags dato. Det bes opplyst om hvilken dato vurderingen ble forespurt, og eventuelt når det er bedt om en tilleggsvurdering.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

I mitt brev til komiteen 20. juli 2023 ble det gitt en oversikt over uttalelser fra Lovavdelingen. I ettertid har Lovavdelingen den 28. august 2023 avgitt en uttalelse om habilitet i situasjoner der en statsråds ektefelle eier aksjer i børsnoterte selskaper.

Som nevnt under spørsmål 5, har jeg som leder av regjeringen en noe lavere terskel for å be om Lovavdelingens vurdering av min habilitet.

Min habilitet er vurdert skriftlig i følgende saker:

- 17. november 2021 anmodet jeg Lovavdelingen om å vurdere om jeg er inhabil til å delta i behandlingen vedrørende HKH Kronprinsen og HKH Kronprinsessens apanasje.
- 7. februar 2022 anmodet jeg Lovavdelingen om å vurdere min habilitet i saker som vedrørte Norges bank, da Jens Stoltenberg nylig var beskikket som sentralbanksjef. Jeg deltok ikke i statsråd da han ble beskikket.
- 16. januar 2023 ba jeg mitt embetsverk på Statsministerens kontor om bistand til å vurdere min habilitet i saker som berører Torgeir Larsen. Jeg konkluderte etter dette

med at jeg av forsiktighetshensyn vil avstå fra behandling av saker som berører Larsen personlig.

10. Komiteen viser til svar på spørsmål 4 i statsministeren svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen datert 20. juli 2023. Komiteen ber regjeringen samle en oversikt over alle tilfeller der en statsråd har bedt embetsverket om bistand til habilitetsvurdering fra regjeringen tiltrådte til dags dato. Ettersom en slik oversikt ifølge statsministeren svarbrev ikke allerede foreligger, har komiteen forståelse for at detaljeringsgraden vil variere for de ulike oppføringene.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

Som beskrevet i spørsmål 1, fastsetter forvaltningsloven ingen særskilte formkrav til habilitetsvurderinger, det er for eksempel ikke krav til at habilitetsvurderinger registreres eller at vurderingene skjer skriftlig. Statsrådenes svar må leses i lys av dette.

Embetsverket ved Statsministerens kontor opplyser at de til alle regjeringer fra tid til annen har gitt muntlige råd om habilitet i forbindelse med regjeringskonferanser eller statsråd. Eventuelle habilitetsspørsmål i statsrådenes egne saker vil være avklart på forhånd, men det kan oppstå tvil om habilitet ved behandling av saker som fremmes av en annen statsråd. Som beskrevet i spørsmål 1, kan resultatet bli at statsråden avstår fra behandlingen. Siden disse situasjonene ikke innebærer den samme formaliserte prosessen som oppnevning av settestatsråd, er det ikke mulig å lage noen oversikt over når dette har skjedd i min regjeringstid.

Som beskrevet i spørsmål 1, vil jeg vurdere behovet for rutiner som gir bedre notoritet også i denne type situasjoner.

For egen del har jeg ikke som statsminister bedt embetsverket om bistand til å vurdere min habilitet i andre situasjoner enn de som er nevnt i spørsmål 9.

11. Komiteen ber regjeringen redegjøre for eventuelle rapporteringsrutiner for politisk ledelse i departementene som omfatter privatøkonomiske forhold. Komiteen ber om at redegjørelsen inkluderer informasjon om formålet med eventuell rapportering og hvilke opplysninger som i så fall rapporteres inn til Statsministerens kontor eller til det enkelte departement.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

Min stabssjef har rutinemessig en grundig samtale med alle som skal tiltre politisk ledelse ved Statsministerens kontor, herunder om privatøkonomiske forhold. Dialog om denne typen forhold skjer også løpende mellom stabssjefen og alle i politisk ledelse. Hvis noen i politisk ledelse er i tvil om egen habilitet, eller ønsker embetsverkets bistand til å vurdere habiliteten, skal vedkommende gi de opplysningene embetsverket trenger for å kunne vurdere habilitetsspørsmålet, herunder eventuelle opplysninger om privatøkonomiske forhold som er relevante for habilitetsvurderingen.

Statsministerens kontor har utover dette ikke en egen rapporteringsordning om privatøkonomiske forhold for politisk ledelse. Registreringsordningen som gjaldt frem til juni 2022 ble avvirket som følge av at det ble klart at en registreringsordning krever hjemmel i lov, se Prop. 224 L (2020-2021) side 6.

Statsråder har plikt til å registrere sine verv og økonomiske interesser i henhold til den til enhver tid gjeldende registreringsordningen som gjelder for stortingsrepresentanter, jf. forskrift om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser § 1. I Håndbok for politisk ledelse punkt 6.6 vises det til denne registreringsordningen.

Hva gjelder statssekretærer og politiske rådgivere, vil Kommunal- og distriktsdepartementet tidlig denne høsten sende på høring et forslag om at disse pålegges samme registreringsplikt som regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter. Jeg mener det er behov for en registreringsordning som sikrer et allment tilgjengelig register med relevant og oppdatert informasjon om verv og økonomiske interesser for både stortings- og regjeringspolitikere. Jeg ser frem til videre dialog med Stortinget om hvordan vi kan sikre et slikt register.

12. Komiteen ber om en liste, fordelt på departementet og statsråd, over alle utnevnelser/oppnevnelser foretatt av statsråder eller regjering til råd, styrer og andre relevante verv eller organ fra oktober 2017 til i dag.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

I oversiktene er det avgrenset mot ansettelser, både internt i departementene og av etatsledere.

Hva gjelder oppnevnelser til statlig eide selskaper, har departementene inkludert alle selskaper hvor staten har direkte eierandel hvor eierskapet forvaltes av departementene i den aktuelle perioden, også børsnoterte selskaper, samt unoterte selskaper hvor staten ikke har majoritetsandel. Oversikten inneholder valg av styremedlemmer for disse selskapene i perioden. For selskaper med valgkomite og ev. bedriftsforsamling inkluderer oversikten også valg av medlemmer til disse. For de børsnoterte selskapene har vi inntatt informasjon om at medlemmer til styrene, valgkomiteene og ev. bedriftsforsamlingene velges av generalforsamlingen ev. bedriftsforsamlingen.

Øvrige avgrensninger er omtalt i de aktuelle redegjørelsene fra departementene.

En oversikt over oppnevnelser fra Statsministerens kontor følger vedlagt.

13. Det vises til at SMK har bedt departementet om å gjøre en grundig gjennomgang av saker der habilitet kan være tema, jf. statsministerens svarbrev 20. juli 2023. Komiteen ber om å få oversendt departementenes gjennomgang.

Spørsmålet er oversendt departementene for besvarelse, og jeg viser til de respektive svarene.

I lys av habilitetssakene knyttet til statsrådene Brenna og Trettebergstuen ba jeg alle i regjeringen og i politisk ledelse om å ta en ekstra gjennomgang av egen habilitet, jf. mitt brev 20. juli 2023 i svar på spørsmål 3. Min stabssjef har fulgt opp dette i dialog med statsrådene, men det er for øvrig ikke bedt om skriftlig rapport e.l.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser i tillegg spesielt til tidligere korrespondanse i saken og regjeringens pressemelding 21. juli 2023 om at Borten Moe har valgt å trekke seg som forsknings- og høyere utdanningsminister fordi han har gjort alvorlige feil knyttet til habilitet. Det vises også til Statsministerens pressekonferanse 21. juli 2023 om at Borten Moe hadde valgt å trekke seg som forsknings- og høyere utdanningsminister.

14. Komiteen ber om en redegjørelse for hvilke rutiner statsministeren har etablert for å kjøp og salg av aksjer og andre verdipapirer for statsråder og øvrige ansatte i regjeringsapparatet. Dersom rutinene er endret i løpet av regjeringsperioden, bes opplyst om dette og fra hvilken dato endringene er foretatt.

Håndbok for politisk ledelse fastsetter retningslinjer om politisk ledelses eierskap, kjøp og salg av aksjer og andre finansielle instrumenter.

Retningslinjene ble senest endret 30. august i år, se omtale under spørsmål 15.

Reglene om håndtering av innsideinformasjon gjelder også for arbeidet i departementene og regjeringen. Veiledning om disse reglene gis i Håndbok for politisk ledelse.

I tillegg nevner jeg at Finansdepartementet 10. juli 2023 sendte ut en mal for rutine for behandling av innsideinformasjon til Statsministerens kontor og departementene. Rutinemalen kan brukes som et utgangspunkt ved fastsettelsen av intern rutine for behandling av innsideinformasjon i det enkelte departement.

15. Vil statsministeren vurdere å endre rutinene som følge av at Borten Moe etter det opplyste har brutt habilitetsregler verk og regjeringens retningslinjer for aksjehandel?

I lys av de sakene som har kommet frem i løpet av sommeren, har jeg satt i gang et grundig arbeid for å se på om det er nødvendig med endringer, innstramminger eller skjerpelser av retningslinjer rundt habilitet og handel med finansielle instrumenter. Jeg fastsatte nye retningslinjer i Håndbok for politisk ledelse den 30. august 2023. Retningslinjene er tilgjengelige på regjeringen.no.

I de nye reglene for aksjehandel har det vært viktig å ivareta to hensyn: Reglene skal være strenge nok til at vi forebygger interessekonflikter og forhindrer inhabilitetssaker. Samtidig skal det være mulig å ha politiske verv selv om man har eierskap i næringslivet eller engasjement i norsk verdiskaping. Bred rekruttering til politiske verv er en viktig demokratisk verdi.

Med de nye retningslinjene må politikere ta et valg ved tiltredelse: å selge, fryse eierskapet eller delegere bort forvaltningen av aksjene. Dersom personen velger å selge, må salget gjennomføres snarest mulig. Etter at salget er gjennomført vil man da unngå habilitetsproblemstillinger knyttet til selskapet. I mange tilfeller er det ikke ønskelig å måtte

selge seg ut av for eksempel en familiebedrift. Da kan det være aktuelt å fryse aksjene, det betyr at man hverken kan kjøpe eller selge. Det siste alternativet er en forvalterordning. Det kan være aktuelt for dem som har en omfattende virksomhet med mange selskaper der det ofte må tas investeringsbeslutninger. Da kan forvaltningen av aksjene settes ut til en profesjonell og uavhengig part.

16. Komiteen ber om en redegjørelse for hvordan regjeringen har praktisert innsideregulverket i sakene knyttet til våpenproduksjon i Nammo, eksempelvis om det er ført innsideliste og hvem som er listeført.

Spørsmålet er oversendt forsvarsministeren som ansvarlig statsråd for saken, og det vises til hans svar.

17. Kongsberggruppen er hjørnesteinsinvestor og en viktig teknologi partner i Loke Marine Minerals, et av tre havbunnsmineralselskap i Norge. Deltok Ola Borten Moe på noe tidspunkt etter sitt aksjekjøp i regjeringens behandling av beslutningen om å åpne områder for mineralvirksomhet på norsk sokkel? Hvis ja, er statsrådets habilitet i forbindelse med denne saken vurdert?

Våren 2023 arbeidet regjeringen på overordnet nivå med prosesser og kriterier for å gi tillatelser etter havbunnsmineralloven. Den 20. juni 2023 fremla regjeringen stortingsmelding nr. 25 (2022-2023) *Mineralverksemd på norsk kontinentalsokkel – opning av areal og strategi for forvaltning av ressursane.*

Statsråd Borten Moe deltok i noen av de aktuelle regjeringskonferansene og i statsråd den 20. juni 2023 hvor stortingsmeldingen ble avgitt. Regjeringen har ikke vurdert hans habilitet.

Sakene gjelder generell politikkutforming og generelle retningslinjer for fremtidig utnyttelse av de potensielle havbunnsressursene på norsk sokkel. Hverken selskapet Loke Marine Minerals eller andre er gitt rettigheter, konsesjoner eller tillatelser i noen av sakene.

Med vennlig hilsen

Jonas Gahr Støre